

R. MITROVIĆ

SUDBINA JEVREJA U KRAJEVIMA GDE SU FOLKSDOJČERI PREUZELI VLAST APRILA 1941.

PREMA popisu stanovništva iz 1931, nemačka nacionalna grupa u Jugoslaviji brojala je nešto preko pola miliona i najvećim delom (preko 90%) živela u Vojvodini i Slavoniji (Banat 120.450, Bačka i Baranja 188.809, Srem 49.345, Slavonija 80.519).

Sa jačanjem nacionalističkog pokreta u Nemačkoj tridesetih godina, a posebno posle dolaska nacista na vlast 1933, započinju politička previranja i unutar nemačke nacionalne grupe u Jugoslaviji. Nosioi ideja nacionalsocijalizma među folksojčerima bili su studenti koji su se školovali u Nemačkoj i Austriji. Među njima su se isticali dr Sep Janko, dr Jakob Avender i drugi.

Uspon Trećeg Rajha u prvim godinama nacističke vladavine, privredni i spoljnopolitički uspesi, priključenje Austrije i Sudetskih oblasti Nemačkoj i, najzad, neočekivano lake pobede u prvoj godini rata, snažno su se odrazili na raspoloženje Nemaca u Jugoslaviji. Oni su u to vreme, izuzev malog broja, sa oduševljenjem prihvatili nacističke ideje. Predstavnici starije generacije, koji su tada zauzimali vodeće položaje u političkim, privrednim i prosvetnim organizacijama nemačke nacionalne grupe i duže vreme se suprotstavljali radikalnim političkim promenama, sredinom 1939. ustupili su mesta mladima. Za predsednika Kulturbunda¹ izabran je dr Sep Janko, koji je već od tridesetih godina propagirao nacionalsocijalističke ideje i organizovao grupu istomišljenika.² Dolaskom na položaj predsednika, dr Sep Janku bili su obezbeđeni uslovi za legalno delovanje, a opšte raspoloženje Nemaca u Jugoslaviji omogućavalo mu je da sprovodi mere koje će celokupnu nemačku nacionalnu grupu organizovati na nacističkim principima i pripremiti je za izvršenje zadataka u sklopu opštih nemačkih osvajačkih planova.

Atmosferu i političko raspoloženje u kojoj je dr Sep Janko sprovodio nacističke principe organizovanja i rukovođenja posebno ilustruje činjenica da je u to vreme priliv članstva u Kulturbund bio toliki da je sredinom 1940, iz tehničkih razloga, prijem morao privremeno biti obustavljen. Novembra iste godine prijem je ponovo omogućen i ubrzo je dostigao rekordan broj od 450.000 članova uklju-

1 »Schwäbisch-deutscher Kulturbund« (Švapsko-nemački kulturni savez) osnovan je 1920, sa ciljem da neguje kulturne tradicije Nemaca u Jugoslaviji. Pred drugi svetski rat ovaj savez se pretvorio u sveopštu političku organizaciju folksojčera, izrazito nacističkog karaktera.

2 Dr Sepp Janko: *Reden und Aufsätze (Govori i članci)*, Betschkerek 1944.

čenih u 402 mesne grupe. Istovremeno je u organizacijama zaveden nacistički način rukovođenja, tzv. firer princip.³ Predsednik Kulturbunda dr Sep Janko je postao i vođa nemačke nacionalne grupe u Jugoslaviji. Na ovaj položaj ga je marta 1940. imenovao Adolf Hitler.

Tokom 1940. i početkom 1941. među Nemcima u Jugoslaviji vladalo je uverenje da će im Treći Rajh, posle vojne intervencije, obezbediti trajnu vladavinu u Podunavlju. U referatu održanom na savetovanju Udruženja Nemaca u inostranstvu (Verein der Deutschen im Auslande), održanom oktobra 1940. u Minhenu, dr Sep Janko je predložio takvo rešenje i dao obrazloženje:

»... Već je princ Eugen shvatio da ovo područje mora uvek biti pod nemačkom vlašću ako Rajh hoće da obezbedi plovidbu Dunavom do Crnog mora i osigura svoje zaleđe od svih uticaja sa Jugoistoka... I tu, po mome mišljenju, počinje jedan od naših najvažnijih zadataka. U tome se sastoji naša misija. Ko vlada delom Dunava na kome smo mi nastanjeni — a time tek naše naseljavanje upravo na ovom području dobija dublji smisao — taj vlada čitavim Karpat-skim basenom. Jer prirodni centar je o v d e, a ne u Budimpešti.« (Kurziv u originalu).⁴

Da bi ostvarili ovaj cilj, Nemci su u Jugoslaviji već tokom 1940. otpočeli sa vojnom obukom i stvaranjem oružanih formacija. Tačnih podataka o broju i jačini ovih formacija nema, ali prema telegramima dr Sep Janka upućenim u Berlin, kao i prema akcijama izvršenim od strane folksdojčera u aprilskom ratu 1941, može se zaključiti da je u gotovo svakom mestu gde su živeli Nemci postojala i vojna formacija u okviru sportskog ili vatrogasnog društva. U jednom telegramu upućenom u Berlin aprila 1941. dr Janko traži da se padobranima oružje spusti u 43 mesta Bačke i Banata, u kojima će ga preuzeti folksdojčerske borbene grupe (Volksdeutsche Kampfgruppen).⁵

Tokom kratkotrajnog rata, aprila 1941, folksdojčerske vojne formacije su izvršile više borbenih zadataka u Vojvodini, Slavoniji i Sloveniji, od kojih su najznačajniji: razoružanje kompletnog puka jugoslovenske vojske u Bačkoj Palanci,⁶ zaposedanje vojnog aerodroma kod Zemuna sa neoštećenim avionima, hangarima i cisternama za benzin⁷ i razoružanje na prilazima Zemu i Bežaniji 4.500 jugoslovenskih vojnika i oficira uz zaplenu 3.000 pušaka, 85 mitraljeza i 500 zaprega.⁸

Atmosfera u tim danima »Deutsches Volksblatt« je, 18. aprila 1941, opisao sledećim rečima:

»Bez specijalnih uputstava, u svim naseljima nemačke nacionalne grupe skoro istovremeno istakle su se zastave sa kukastim krstovima na svim kućama. Bez poziva i parola znao je svaki pojedinac šta mu je dužnost da učini u datom trenutku. Nemajući oružja, prešli su naši ljudi na delo, nabavivši za prvi trenutak potrebne puške, kako bi na taj način razoružali ostatke jugoslovenskih trupa i

³ *Mitteilungen und Verordnungsblatt der Volksgruppenführung der deutschen Volksgruppe in Jugoslawien*, Folge 1. (Saopštenja i list naredaba Vođstva nemačke nacionalne grupe u Jugoslaviji, br. 1). Istorijski arhiv Pokrajinskog komiteta SK Vojvodine, 23.610/48-51.

⁴ Dr Sepp Janko: *Reden und Aufsätze*, Betschkerok 1944, str. 30.

⁵ Arhiv vojno-istorijskog Instituta JNA, dosije tajne radio stanice »NORA«.

⁶ Arhiv vojno-istorijskog Instituta JNA, Nedićeva arhiva, K-10, br. reg. 31/3.

⁷ Istorijski arhiv Pokrajinskog komiteta SK Vojvodine, inv. br. 14665.

⁸ Isto.

održali red i bezbednost. Oni se nisu kolebali ni časka, i kada je nastupio trenutak, nagnali su, bilo rečima, bilo oružjem, veće i manje jugoslovenske jedinice da polože oružje.⁹

PROTIVJEVREJSKE MERE PREDUZETE OD STRANE FOLKSDOJČERA

BANAT. Sa progonima Jevreja i pljačkom njihove imovine, folksdojčeri su otpočeli još pre ulaska nemačkih trupa u pojedina mesta. To potvrđuje izveštaj mesne komandature Veliki Bečkerek (Zrenjanin) od 25. aprila 1941, kojim se razni predmeti od zlata, srebra, nakit, dolari i dr. prosleđuju SS diviziji »Das Reich«. U izveštaju se konstatuje da je ove predmete Pomoćna policija zaplenila od Jevreja još pre ulaska nemačkih trupa.¹⁰

Za jevrejske radnje, preduzeća, advokatske kancelarije itd. bili su postavljeni komesari i to isključivo iz redova folksdojčera. Rešenja o imenovanju komesara donosio je formalno mesni komandant na predlog Kulturbunda.¹¹ Sve je to bilo praćeno svakodnevnim ponižavanjem, šikaniranjem i zlostavljanjem Jevreja bez obzira na pol i doba starosti. Jevrejima je bilo zabranjeno da hodaju po trotoaru, posećuju trgovine, pijace i javne lokale. Primoravani su bili da čiste i ribaju podove zatvora i vojničkih kasarni. Čistili su ulice, trgovce i pijace, a konjsku balegu i druge otpatke morali su kupiti golim rukama. Tih dana vidali su se Jevreji kako po gradskim ulicama Banata, upregnuti u zaprežna kola, voze drva za pojedine Nemce. U stvari, svi Jevreji — muškarci od 14 do 60 godina i žene od 16 do 45 godina — odvođeni su na prinudne radove, na kojima su obavljali ne samo najteže i najnapornije poslove, već i poslove koji su u najvećoj meri ponižavali čoveka.¹²

Po zatvorima i logorima osoblje kao da se takmičilo ko će izmisliti bestidnije metode u mučenju i ponižavanju. Pohapšene Jevreje iz Zrenjanina folksdojčeri su mučili glađu, nisu im dopuštali da se u logoru koriste slamaricama i pokrivačima, iako je april 1941. bio izuzetno hladan. Pojedinci su bili i strahovito zlostavljani. Na Hari Konu, vinarskom trgovcu iz Zrenjanina, vršili su »plastičnu hirurgiju« kako bi mu ispravili grbu na leđima. To su činili na taj način što su mu to mesto peglali vreloom peglom. Rabina u Pančevu su primoravali da prilikom pranja automobila u dvorištu opštinske zgrade peva glasno crkvene molitve na hebrejskom jeziku.¹³

U pančevačkom zatvoru su Jevreje uprezali u kola i fijakere umesto konja i terali bičem po dvorištu ili po ulicama. Primoravali su ih da potpuno tupim testerama režu drva, zatim ih prebijali zbog »lenjosti« i sl. Uveče su stražari

⁹ Arhiv vojno-istorijskog instituta JNA, Nedićeva arhiva, K-10, br. reg. 31/3.

¹⁰ U originalu tekst glasi: »In der Anlage überreicht die Ortskommandantur Gross-Betschkerek verschiedene Wertgegenstände, die von der Hilfspolizei bei Juden vor der Ankunft der Truppe beschlagnahmt und an die Ortskommandantur weitergegeben wurden.« Jevrejski istorijski muzej — Beograd, reg. br. 2481.

¹¹ Rešenja o imenovanju komesara sadržavala su sledeći tekst: Bescheinigung. Herr ... ist auf Vorschlag des volksdeutschen Kulturbundes als Leiter der jüdischen Firma ... kommissarisch eingesetzt. Die Abrechnung erfolgt mit dem Bürgermeister von Gross-Betschkerek. Der Ortskommandant. Jevrejski istorijski muzej, Beograd, reg. br. 2481.

¹² Istorijski arhiv Pokrajinskog komiteta SK Vojvodine, AK, elaborat, dok. br. 23410.

¹³ Istorijski arhiv Pokrajinskog komiteta SK Vojvodine, AK, dok. br. 1248, Izjava Lujze Bukovac.

u zatvoru često priređivali razne »priredbе« na koje su imali slobodan pristup i članovi Kulturbunda, njihove žene i deca. »Priredbe« su otpočinjale obično raznim antisemitskim pesmama, u kojima se Jevreji ismevaju, i u kojima im se preti progonom, batinama, klanjem, a veliča nemački narod i njegovo junaštvo. Posle pesama rađale su se druge »zabavne« tačke. Stariji Jevreji morali su da idu po sobi četvoronoške, da se prevrću preko glave, da jedan drugog jašu i sl. Kod prisutnih je sve to izazivalo veselje i smeh. Po svireposti se posebno isticao policajac Franc Keler, zvani Žoli.¹⁴

Već u to vreme bilo je i pojedinačnih ubistava. 21. aprila obešen je direktor fabrike šećera u Zrenjaninu, Viktor Elek. Neposredni izvršioци vešanja bili su Peter Luc i Bela Sekereš, folksdojčeri iz Zrenjanina.¹⁵

Pojedini Nemci, uglavnom stariji, nisu se slagali sa progonima Jevreja; međutim, njih su zbog toga ismejavali, nazivajući ih »belim Čivutima«.

14. avgusta 1941. u Banatu su pohapšeni i oni Jevreji koji su do tada još bili na slobodi i sa ostalima dopremljeni u Beograd, gde su tokom 1941. i 1942. likvidirani od strane Gestapoa i Vermahta.¹⁶

Imovinom Jevreja na teritoriji Srbije, uključujući i Banat, upravljao je opunomoćenik Rajha za privredu u Srbiji (Neuhausen). Najveći deo jevrejske imovine u Banatu prodat je folksdojčerima u bescenje. Tako su se od jevrejske imovine obogatili i najpoznatije ličnosti nemačke nacionalne grupe. Dr Sep Janko je preuzeo u posed od pančevačkih Jevreja 1.830, a predsednik Nemačkog zadružnog saveza dr Jakob Avender 1.970 akcija.¹⁷

Protivjevrejske mere u Banatu, iako sprovedene po istom metodu i principu kao i u ostalim krajevima Jugoslavije, imale su daleko oštriji i svirepiji karakter jer su vršene uz masovno učešće folksdojčera. U vrlo kratkom periodu, hapšenjima i zlostavljanjem obuhvaćen je bio znatno veći broj žrtava nego u nekim drugim našim krajevima, a četiri meseca kasnije, od ukupno nešto preko 4.000, u Banatu više nije bilo Jevreja.

Sudbina Jevreja u Banatu predstavlja svakako fenomen svoje vrste. Dok su istrebljenje Jevreja u drugim krajevima Jugoslavije, gde nisu živeli folksdojčeri, kao i širom Evrope, sprovodili specijalni odredi Gestapoa dopremljeni u tu svrhu iz Rajha, ili jedinice Vermahta, u Banatu su ih pohapsili, mučili, opljačkali i najzad uputili na gubilište njihovi sugrađani, poznanici, susedi.

SREM. U vreme stvaranja tzv. Nezavisne Države Hrvatske Srem je bio podeljen na dva dela graničnom linijom koja je išla od Slankamena na Dunavu do Kupinova na Savi. Krajevi zapadno od ove linije bili su odmah priključeni NDH, a istočno, sve do 10. oktobra 1941, bili su pod neposrednom upravom nemačkih okupacionih vlasti u Srbiji, kada su priključeni NDH.

Prve zakonske odredbe protiv Jevreja u NDH bile su donete 30. aprila 1941, međutim u čitavom Sremu, kako u delu koji je u to vreme pripadao NDH tako

¹⁴ »Zločini fašističkih okupatora i njihovih pomagača protiv Jevreja u Jugoslaviji«. Izdanje Saveza jevrejskih opština Jugoslavije, Beograd 1952, str. 11.

¹⁵ Izjava dr Juraja Špilera, šefa Odseka javne bezbednosti za Banat 1941—1944. Istorijski arhiv Pokrajinskog komiteta SK Vojvodine, dok. br. 18940.

¹⁶ Jevrejski istorijski muzej, Beograd, reg. br. 2312, sign. K 21-2a-2/1.

¹⁷ Istorijski arhiv Pokrajinskog komiteta SK Vojvodine, AK, br. 7873, list 6.

Vešanje Viktora Eleka, direktora fabrike šećera u Petrovgradu (Zrenjaninu) 1941. god.

i u onome koji je bio pod upravom okupacionih vlasti, folksdojčeri su već tokom aprila imali praktično vlast u svojim rukama i, ne čekajući na neka formalno pravna akta, pristupili hapšenjima, pljački i likvidaciji Jevreja.

U Rumi su već 12. aprila 1941, neposredno posle ulaska nemačkih jedinica, folksdojčeri demolirali sinagogu, stan i kancelariju rabina. Sinagoga je kasnije bila porušena i na tom mestu stvoren logor. Tokom narednih dana Jevrejima je bilo naređeno da nose žute trake i primoravani su da rade teške i ponižavajuće poslove.¹⁸ Za komesare u radnjama bili su postavljeni folksdojčeri iz Rume, koji su iste kasnije u bescenje i kupovali. U izveštaju Gradskog redarstva Rume, koji je potpisao folksdojčer Anton Bauer, za Jevreje se navodi:

»Na teritoriji grada Rume ima Židova domorodaca i emigranata. Svi su obeleženi žutim trakama, koje i nose. Svim Židovima je zabranjen pristup na javna mesta i lokale. Istima je dozvoljeno kretanje po ulicama do 19 časova.«¹⁹

Jula 1941, Jevreji iz Rume, starosedeooci kao i izbeglice iz Austrije, Čehoslovačke i nekih drugih zemalja, bili su pohapšeni od strane policije, sastavljene od domaćih Nemaca i ustaša i otpremljeni u privremeni logor kod Sremske Mitrovice. U logoru su, nakon mučenja, pristali na »sporazum« kojim su se obavezali da će isplatiti 200.000 kuna kao uslov da budu pušteni kućama. Međutim, već posle nekoliko dana bili su ponovo pohapšeni s motivacijom da je isplaćena suma preniska. Pošto su prikupili novih 200.000 kuna, Jevreji iz Rume su bili pušteni, kućama, dok su izbeglice iz drugih zemalja otpremljene u logore Jasenovac i Staru Gradišku, a žene, devojke i deca u logor Loborgrad. Prva dva logora nalazila su se u nadležnosti ustaša, a treći, Loborgrad, pod neposrednom upravom folksdojčera. Komandant tog logora, kao i ljudstvo za obezbeđenje, pripadali su vojnoj formaciji folksdojčera u Hrvatskoj — Einsatzstaffel — kojom je komandovao Vili Keler, rodnom iz Rume. U pomenutim logorima niko od Jevreja nije preživeo.

Jevreji poreklom iz Rume i okoline, koji su nakon isplate otkupnine živeli kod svojih kuća, bili su pohapšeni tokom leta 1942. i otpremljeni u pravcu Zagreba, odakle se više nisu vratili. 230 Jevreja, starosedelaca iz sreza rumskog, kao i oko 300 Jevreja izbeglica iz drugih zemalja, bili su istrebljeni tokom 1941. i 1942.²⁰

U Zemun je nemačka vojska ušla 13. aprila 1941, a već sutradan su organi izvršne vlasti, sastavljeni uglavnom od domaćih Nemaca, pohapsili sve vlasnike jevrejskih trgovina, industrijskih preduzeća i zanatskih radnji. U zatvoru su ih držali dve do tri nedelje, za koje vreme su morali obavljati najteže fizičke poslove i po deset časova dnevno. Pustili su ih na slobodu tek pošto je svaki od njih položio kauciju koja se kretala između 20.000 i 80.000 dinara.

U Vukovaru su domaći Nemci i ustaše već sredinom aprila 1941. pohapsili sve viđenije Jevreje i obećali im oslobođanje iz zatvora ukoliko predaju tri miliona dinara, i to polovinu odmah a polovinu kroz dva dana. Pohapšeni su saku-

¹⁸ Istorijski arhiv Pokrajinskog komiteta SK Vojvodine, K-472. Elaborat o domaćim Nemcima za srez rumski. Iskaz svedoka Mirković Save i Mirković Julke, zapisnik br. 234/45 i Kroner, rod. Krstić Klare, zapisnik br. 237/45.

¹⁹ Istorijski arhiv Pokrajinskog komiteta SK Vojvodine, inv. br. 19311.

²⁰ Istorijski arhiv Pokrajinskog komiteta SK Vojvodine, K-472. Elaborat o domaćim Nemcima za srez rumski. Str. 33.

pili nešto manje od traženog iznosa, što je folksdojčere i ustaše zadovoljilo, tako da su u zajedničkom zapisniku od 3. maja 1941. konstatovali:

»Predstavnici stožera i Kulturbunda smatraju da iako je položena svota od 1.484.400 Din. da su predstavnici Židova udovoljili svojim obavezama uz primjedbu da se manjak od 15.600 Din. još potražuje.«

Zapisnik su sa desne strane za Kulturbund potpisali ing. Oto Štubenfol i Jakob Hameder, a sa leve strane za stožer ing. Ivica Kostenac, Stjepan Majurdžić i Mato Garvanović.²¹

U noći između 15. i 16. avgusta 1941. pohapšeni su svi Jevreji u Vukovaru i zatvoreni u jevrejski hram gde su ostali do 8. novembra iste godine. Iz Vukovara su otpremljeni u logor Jasenovac, odakle se niko nije vratio.²²

Slična sudbina je zadesila i Jevreje u Sremskoj Mitrovici, Beočinu i nekim manjim mestima. Od ukupno nešto preko 2.000 Jevreja, koliko ih je u Sremu bilo pred drugi svetski rat, i oko 300 izbeglica iz Austrije, Čehoslovačke, Poljske i nekih drugih zemalja, oslobođenje je dočekalo samo oko 200.²³

Istovremeno sa progonima Jevreja, folksdojčeri su vršili konfiskaciju i pljačku celokupne njihove imovine. Iako su u hapšenjima, maltretiranju i podeli iznudenog novca učestvovali i ustaše, najveći deo jevrejske pokretne i nepokretne imovine opljačkali su folksdojčeri. U Rumi su npr. ustaše morale konstatovati da je jevrejska imovina razgrabljena. U žalbi, upućenoj Ustaškom stanu u Zagrebu, pobočnik logora iz Rume izveštava:

»Oni uvek vide prvo sebe i svoje interese. Nije još dovoljno pljačke. Uzeli su sve što je bolje i što god su hteli. Sve židovske i srpske radnje, sve magacine, svuda su oni komesari, i sve gde ima malo više kapitala sve je u njihovim rukama i sada bi još hteli i ovo malo stvari koje su nama od prijeko potrebe.«²⁴

Žalba se odnosila na otimanje ustaša i domaćih Nemaca o inventar bivše Dunavske banovinske štedionice.

Upravitelj Ispostave župske redarstvene oblasti u Zemunu, Retl, dostavio je Ravnateljstvu za javni red i sigurnost u Zagrebu, sledeći izveštaj:

»Povedena istraga iz koje proizilazi da su židovske pokretnine kao i dragocenosti i novac u Zemunu nasilno otuđene uglavnom po građanima: Njemačke narodnosti i Njemačke vojske.«²⁵

Folksdojčeri iz Srema i Banata masovno su učestvovali i u pljački jevrejske imovine u Beogradu. U svojoj izjavi pred Anketnom komisijom za utvrđivanje zločina fašističkih okupatora i njihovih pomagača, Moric Abinun navodi:

»Posle vojske ulazili su folksdojčeri i njihove žene i deca, preturali po razbacanim stvarima i kao lešinari grabili ono što je još ostalo. Kolima su odvlačili opljačkane stvari do obale, a odande ih prebacivali motornim lađicama i čamcima preko ...

Izgledalo je da se ceo Beograd seli negde preko Save i Dunava.«²⁶

²¹ Istorijiski arhiv Pokrajinskog komiteta SK Vojvodine, br. 14794/3.

²² Istorijiski arhiv Pokrajinskog komiteta SK Vojvodine, K-472, br. 92 i 123.

²³ Isto, br. 972/45.

²⁴ Arhiv za historiju radničkog pokreta u Zagrebu. Prepis u Arhivu PK SKS, Novi Sad, inv. br. 19495.

²⁵ Jevrejski istorijiski muzej, Beograd.

²⁶ »Zločini fašističkih okupatora i njihovih pomagača protiv Jevreja u Jugoslaviji«. Izdanje Saveza jevrejskih opština Jugoslavije, Beograd 1952, str. 2.

Iako su nacisti jedno vreme vladali gotovo čitavom Evropom, postupak prema Jevrejima nije bio svuda isti i u mnogome je zavisio od politike nemačkih okupacionih vlasti prema pojedinim zemljama u celini. Ta politika nije bila jedinstvena i razlikovala se po suštini. Dok su se u zapadnoevropskim zemljama nacisti donekle pridržavali utvrđenih međunarodnih normi u pogledu prava i obaveza okupatora, dotle su na istoku i jugoistoku Evrope (u slovenskim zemljama) ignorisali sva dotada važeća pravila i sprovodili politiku istrebljenja i porobljavanja naroda tih zemalja, što im je bio i krajnji cilj osvajačkog pohoda.

Te razlike su se najneposrednije odrazile i na stav prema Jevrejima. Dok su u Poljskoj, Sovjetskom Savezu i Jugoslaviji radikalne protivjevrejske mere preduzimane neposredno posle osvajanja pojedinih područja od strane nemačkih oružanih snaga, u zemljama Zapadne Evrope progoni su nastali znatno kasnije, uglavnom 1943. U ovim zemljama se čak vodilo računa o opštem raspoloženju naroda zbog progona Jevreja, opasnosti od generalnih štrajkova u znak protesta (u Danskoj npr. i o reakciji kralja i Parlamenta), tako da je i fizičko istrebljenje Jevreja pohvatanih na Zapadu izvršeno u koncentracionim logorima na Istoku. O raspoloženju naroda tih zemalja nije bilo potrebe da se vodi računa, jer je i njima bila namenjena slična sudbina. To potvrđuje i broj nastradalih Jevreja na Zapadu odnosno Istoku. Dok je u Francuskoj i Italiji živote izgubilo 70.000, odnosno 22%, u Belgiji, Holandiji i Luksemburgu 130.000 (56%), u Danskoj 70 (1%), u Norveškoj 750 (38%), dotle je u Poljskoj uništeno 3 miliona Jevreja ili 90%, u okupiranim oblastima Sovjetskog Saveza 900.000 (gotovo 100%) i u Jugoslaviji 62.788 (85%).

U Jugoslaviji, za razliku od drugih zemalja, u istrebljenju Jevreja učestvovali su i njihovi sugrađani — folksdojčeri, često njihovi susedi ili poznanici, što svemu tome daje još monstruozniji karakter.

Summary

R. MITROVIĆ

THE FATE OF THE JEWS IN AREAS WHERE GERMAN MINORITY GROUPS (VOLKSDEUTSCHERS) TOOK OVER THE POWER IN APRIL 1941

According to the poll of 1931 the German minority group in Yugoslavia numbered half a million people. They lived mostly in Vojvodina and Slavonia.

In the 1930's — particularly after the success of the Hitler movement to take over the power — the nazi ideology was accepted by ever greater number of Germans in Yugoslavia. The students who attended universities in Germany and Austria

were most active in this drive, Sep Janko and Jakob Avender being the two leading figures among them.

No sooner had the Third Reich achieved its first successes the younger generation's influence increased within the German minority group in Yugoslavia and Sep Janko became the president of the Kulturbund, the organization of Germans in Yugoslavia which now adopted fascist and Hitlerian leadership (Fuerer) methods practiced in Germany. Very soon the organization's membership reached a record number of 450.000, in 402 local groups. The Germans in Yugoslavia believed that, by the help of the Third Reich, they will be given leading role in the area of Lower Danube. They claimed to have a mission to fulfill in that area, to secure the free navigation for the Third Reich on Danube.

As early as 1940 the Germans in Yugoslavia started with the military training of their members organizing them in military units, as a rule under the guise of sport activity or even as firebrigade training. In the April war against Yugoslavia in 1941 these local German groups carried out a number of military actions, took possession of important buildings, disarmed Yugoslav units, etc.

Measures of Volksdeuschers against Jews

BANAT. In certain places Volksdeuschers started to plunder Jewish property even before the German troops arrived. Commissaries proposed by the Kulturbund were appointed to take over Jewish shops and institutions.

The Volksdeuschers also made the Jews to work as forced labourers and tortured them. The Jews had to clean public buildings and to take out garbage and refuse barehanded. They were not allowed to walk on the pavement, to enter shops, to appear on market places or in any public building. They were deprived of food, forced to pull wagons, to creep as animals and humiliated in prisons during special performances organized for the purpose. There were also cases of vivisections and naked killings committed by the Volksdeuschers, particularly in Zrenjanin and Pančevo.

In August 1941 all the Jews in Banat were arrested and sent to Belgrade where the Gestapo and Vermacht took them over and killed all of them before the end of 1942. The Jewish property was taken possession of by the Volksdeuschers.

The measures against the Jews in Banat were more cruel than at any other place as they were carried out by the Volksdeuschers who apparently enjoyed their own performance although they lived with their victims until the war as fellow citizens, neighbours or acquaintances.

Four thousand Jewish lives were very soon lost in Banat.

SREM. Until October 1941 Srem was divided into two parts: the western part was administered by the puppet Croatian state while the eastern part was occupied by the German army. As the Volksdeuschers had the power for all practical purposes in both parts their measures against the Jews included arrests, plunder and even liquidation.

In Ruma the Jews were forced to carry yellow marks, the synagogue was demolished, ransom was taken. In addition to the local Jews about 300 Jewish refugees from other countries happened to be on that territory. As early as 1941 these refugees were sent to death camps in Croatia, while the local Jews (about 230) were sent to the same camps in 1942 never to return again.

In Zemun the Volksdeutschers plundered the property of the Jews and made them forced labourers with the purpose of taking large sums of ransom money from them. In autumn of 1942 the Jews of Zemun were sent to various camps (Banjica and Belgrade Fair ground among them) where they met their death.

In Vukovar the local Volksdeutschers and the Ustashi Croats arrested the leading personalities of the Jewish community as early as April 1941 and have taken from the Jewish community a large sum as ransom. It is true that the arrested personalities were set free after the ransom money was deposited, but the fact remains that already in the middle of August all the Jews were arrested and the synagogue was made their prison. This situation lasted until November when they were sent to Jasenovac death camp to be tortured and killed there.

Similar procedure was adopted by the Volksdeutschers in Sremska Mitrovica, Beočin and other places with the result that out of 2000 local Jews and about 300 refugees from Austria, Czechoslovakia, Poland and other countries only 200 survived.

The plunder of Jewish property was the privilege of the Volksdeutschers. Evidence exists that Ustashi officers appealed to higher quarters complaining that nothing from the Jewish property was left for them.

Volksdeutschers from Banat and Srem participated in the plunder of Jewish property in Belgrade as well. One can prove with documentary evidence that they have taken loads of Jewish property from Belgrade over the rivers Sava and Danube which operations looked like mass migration.

* * *

While the Germans operating as occupiers in Western Europe tried at least to appear to follow the rules of international law by transporting the Jews to death camps in Eastern Europe, in Yugoslavia they were more bestial and shamelessly cruel because the local Volksdeutschers participated in the plunder and killings of Jews and no adverse reaction of the local population was to be reckoned with.

It is therefore that the loss of Jewish life was so high in Yugoslavia, in fact percentagewise among the highest. In all 62.788 Jewish lives were lost which is 85%. The percentage was higher only in the occupied parts of USSR (practically 100%), in Poland (90%), while in Belgium, Holland and Luxemburg the figure was 56%, in Norway 38%, in France and Italy 22% and in Denmark 1%.

The monstrosity of the genocide committed against the Jews in Yugoslavia was intensified by the participation of the Volksdeutschers who started preparing themselves for their misdeeds long before the German troops arrived.